Waardering van het industrieel erfgoed van Roto Smeets

Stichting Industrieel Erfgoed Deventer

februari 2020

STICHTING
INDUSTRIEEL
ERFGOED
DEVENTER

Inhoud blz.

1. Inleiding 3

2. De oprichting van de Nederlandse Diepdruk Inrichting in 1931 4

3. Expansies van het bedrijf tot 2000 6
   3.1 Algemeen 6
   3.2 Nieuwbouw drukkerij 1951 6
   3.3 Diverse ontwikkelingen 1951-1956 8
   3.4 Nieuwbouw drukkerij 1956 8
   3.5 Nieuwbouw drukkerij 1961 9
   3.6 Diverse ontwikkelingen 1961-1981 9
   3.7 Nieuw reprogebouw 1981 9
   3.8 Diverse ontwikkelingen 1981-2000 10

4. De gebouwen van na 2000 12

5. Waardering van het erfgoed 13
   5.1 Inleiding 13
   5.2 Waardering gebouwen 1951, 1956 en 1961 13
   5.3 Criteria en weging van de cultuurhistorische waarden 15
   5.4 Bescherming 17
   5.5 Transformatie 17
      5.5.1 Transformatieruimte 17
      5.5.2 Nieuwe functies 18

6. Resumé en aanbevelingen 19

7. Verantwoording 20

Bijlagen

1. Situatietekening
2. Historische luchtfoto's 1951, 1956 en 1963
   2.1. Situatie 1951
   2.2. Situatie 1956
   2.3. Situatie 1963
3. Overzicht van de bouw van Roto Smeets
4. Puntenwaardering gemeentelijke monumentenlijst
5. Brief Monumentenraad Deventer d.d. 24 oktober 2000

1. Inleiding

In verband met het faillissement van Roto Smeets zijn de werkzaamheden in de drukkerij in het voorjaar van 2019 geheel stil komen te liggen. Dit betekent het einde van een toonaangevend bedrijf in Deventer dat vanaf de jaren dertig een sterke groei heeft gekend en op het hoogtepunt (rond 1975) werk verschafte aan 750-800 medewerkers. Door de jaren heen gold Roto Smeets als een goede werkgever, die ook in sociaal opzicht veel voor zijn personeel heeft gedaan.

Het is nog niet te zeggen wat er met de gebouwen van Roto Smeets gaat gebeuren. In de loop van 2020 zal duidelijk worden of de nieuwe eigenaar/ontwikkelaar de gebouwen (deels) een nieuwe bestemming zal geven of ze wil slopen om plaats te maken voor nieuwbouw. Dit kan voor nieuwe bedrijvigheid zijn, maar bijvoorbeeld ook voor de bouw van woningen.

De SIED is er veel aan gelegen om waardevol industrieel erfgoed waar mogelijk te behouden, zeker als dit erfgoed op een zinvolle wijze een nieuwe bestemming kan worden gegeven. Onze strategie is om eerst de waarde van het erfgoed te onderzoeken en dan de eigenaar, de gemeente en andere betrokken partijen onder ogen te brengen waarom en hoe dit erfgoed zou kunnen worden getransformeerd tot een nieuwe bestemming.

Dit rapport biedt straks hopelijk een bijdrage in de afweging “herbestemmen of nieuwbouw”. Met dit doel is ook gekeken naar het omvangrijke gebouwencomplex dat Roto Smeets achterlaat. Wat zijn de meest waardevolle onderdelen? En wat kun je er mee?
In dit rapport worden de bevindingen van de SIED weergegeven. Hieraan is een kort onderzoek voorafgegaan op basis van reeds bestaande kennis, beschikbare literatuur, de bouwdossiers van het Stadsarchief en een bezichtiging ter plaatse. De bezichtiging heeft slechts eenmalig in november 2019 plaats kunnen vinden en heeft zich beperkt tot begane grond niveau van de gebouwen. De waardevolle kelders onder veel van de gebouwen zijn hier dus niet bij betrokken geweest.

Het onderzoek is vooral gefocust op het deel van Roto Smeets, dat tussen de Industrieweg en de Bergenvaardersstraat/ Groningerstraat is gelegen, overeenkomend met de bouwperiode periode 1931-2000.

2. De oprichting van de Nederlandse Diepdruk Inrichting in 1931

In het jaar 1931 is de eerste nieuwbouw van de “Nederlandse Diepdruk Inrichting” gerealiseerd. Het ontwerp was van de architect J. van der Mark en had een oppervlakte (footprint) van globaal 1.400 m². Oorspronkelijk was de bouw van de drukkerij gepland op een terrein aan de Molenweg in Diepenveen. De vergunningverlening door de gemeente Diepenveen verliep echter stroef, en de gemeente Deventer toonde zich bij de keuze van een alternatieve locatie aan de Industrieweg stukken voortvarender. Het plan kon direct op die locatie worden gerealiseerd en de vergunningen “kwamen later wel”.

Afbeelding 2.1: De fabriek aan de Industrieweg in 1931

De nieuwbouw behelsde een diepdrukkerij* met een kantoor en een dienstwoning. Rond dezelfde tijd werd op de hoek Industrieweg/Mr. De Boerlaan ook een 8-tal bedrijfswoningen gebouwd en op de uiterste hoek een gebouw dat dienst deed als bedrijfsschool (afb.2.2). Het geheel is gerealiseerd op grond die in 1930 door de gemeente in erfpacht is uitgegeven en in 1948 door NDI is aangekocht.
Het gebouw 1931 heeft tot het jaar 1981 bestaan. Het is toen gesloopt om ruimte te maken voor het nieuw te bouwen Reprogebouw (par.3.7).

* *Diepdruk (ook wel koperdiepdruk) is een grafische druktechniek die zich kenmerkt door het gebruik van een drukplaat (de inktoverbrenger) waarin kleine verdiepte uitsparingen de inkt vasthouden. Voorbeelden zijn de handmatige etstechniek en droge naald, en de industriële rotogravure.*

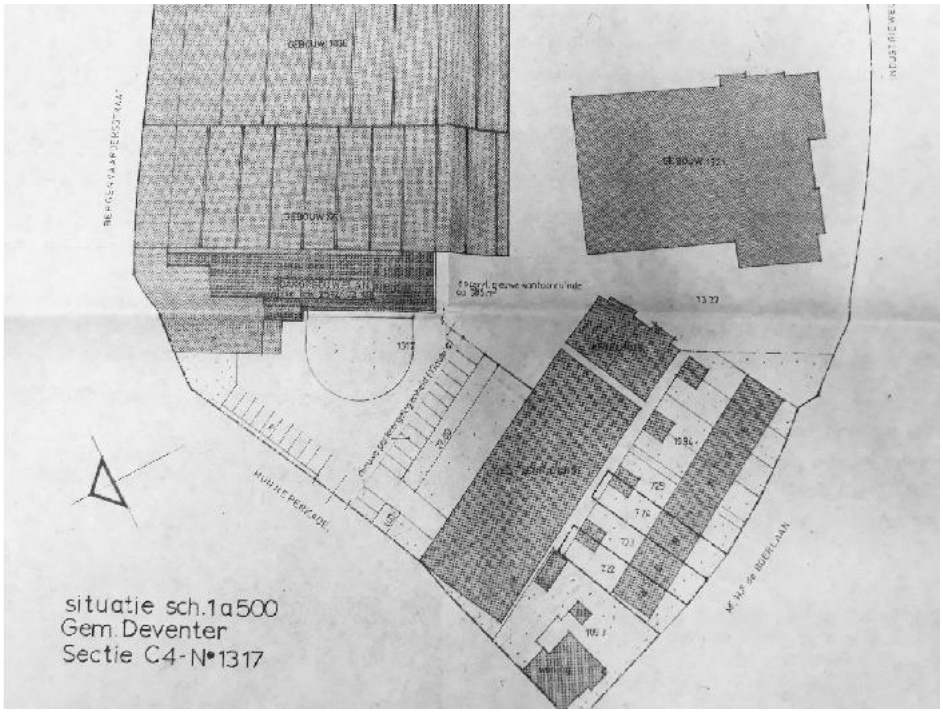

Afb. 2.2: Rechtsboven de fabriek van 1931 met daaronder de bedrijfswoningen aan de Industrieweg/ Mr. H.F. de Boerlaan, links de nieuwbouw van 1951 en die van 1956.

3. Expansie van het bedrijf tot 2000

3.1 Algemeen

Het bedrijf Roto Smeets heeft vanaf de jaren ’50 een sterke ontwikkeling meegemaakt. De oorspronkelijke naam “Nederlandse Diepdruk Inrichting” is in 1966 gewijzigd in “Nederlandse Diepdruk Industrie” en later in “Roto Smeets”.

In 1951 vond de eerste grote uitbreiding van NDI plaats en tot in de jaren ’90 volgden de nieuwbouwprojecten elkaar in ras tempo op. In eerste instantie vonden deze uitbreidingen plaats op het terrein ten zuiden van de Bergenvaardersstraat en later ook aan de Industrieweg. Hiervoor was het noodzakelijk een terrein van de matrassenfabriek Koot aan de Bergenvaardersstraat en een terrein van de Shell aan de Industrieweg op te kopen. Ook de oorspronkelijke fabriek van 1931 moest later plaatsmaken voor nieuwbouw.

Ook ontwikkelingen buiten Deventer, zoals in 1964 het ontstaan van de VNU (Verenigde Nederlandse Uitgeversbedrijven), waren van invloed op de productie in Deventer. Toen in de beginjaren ’90 besloten werd om een onderdeel van de VNU, de Uitgeverij en Drukkerij De Spaarnestad in Haarlem, uiterlijk in 1995 te sluiten, werd het orderpakket verdeeld onder de drukkerijen in Deventer en Etten-Leur, die beide werden uitgebouwd. Dit leidde tot een grootschalige nieuwbouw in Deventer in 1993.

In 1997 is een nieuwe combinatie van de NDI met Roto Smeets De Boer ontstaan en werd NDI omgedoopt tot Roto Smeets Deventer, de officiële naam tot nu toe.

Vanaf het jaar 2000 zijn belangrijke uitbreidingen gerealiseerd te noorden van de Bergenvaardersstraat. Omdat deze nieuwbouw in 2006 verbonden werd met de bestaande gebouwen, werd de Bergenvaardersstraat geblokkeerd en werd deze aan de westzijde omgedoopt tot de Groningerstraat waar zij mee in verbinding stond. De expansie van Roto Smeets heeft op een ingrijpende wijze invloed gehad op de karakteristieke wegenstructuur van het huidige industrieterrein Bergweide 3.

In dit rapport is uit het oogpunt van historie en bouwstijlen met name het terrein ten zuiden van de Bergenvaardersstraat beschouwd.

3.2 Nieuwbouw drukkerij in 1951 (“Gebouw 1951”)

In 1951 is de eerste grote uitbreiding van de fabriek richting het Overijssels Kanaal en de Bergenvaardersstraat gerealiseerd. Het ging om een fabriekshal met kantoren van in totaal 2.330 m² die geheel was onderkelderd. Het gebouw werd ontworpen door de bekende Deventer architect Postma en had duidelijke kenmerken van de Wederopbouwstijl. Karakteristiek was het sheddak met in totaal 10 stuks gekromde, betonnen schalen. Mede door de oriëntatie op het noorden zorgde het sheddak voor een optimale, gelijkmatige verlichting van de hal, zonder dat direct zonlicht naar binnen kon stralen.

Sheddaken werden in het verleden vaker in fabriekshallen toegepast. Een voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld ook de koekfabriek “Bussink” in Deventer, dat eveneens een ontwerp is van Postma. Later werden fabriekshallen, ook overdag, met tl-buizen verlicht en is het gebruik van sheddaken sterk afgenomen. Niettemin zijn sheddaken, samen met schoorstenen, emblematisch geworden voor fabrieken en industrie. De laatste tijd is er opnieuw belangstelling voor het sheddak, zowel om ecologische redenen alsook vanwege het mentale aspect van daglicht op werknemers.

Het betonnen sheddak van Gebouw 51 heeft als bijzonderheid, dat de betonnen schalen functioneren als een zelfdragend dak die een grote vrije overspanning mogelijk maakten.De keuze van beton is mede gebaseerd op het gebrek aan staal in de periode na de oorlog.

Afb. 3.1. Zijaanzicht van “Gebouw 1951”

Afb.3.2 Betonnen sheddak van ‘Gebouw 1951’, gezien vanuit het interieur.
De constructie is één betonnen geheel dat ter plaatse is gemaakt.

3.3 Diverse ontwikkelingen 1951-1956

In de periode 1951-1956 zijn verschillende kleinschalige uitbreidingen gerealiseerd. De belangrijkste zijn een papiermagazijn en een ketelhuis. Het papiermagazijn bevond zich op de hoek Mr. de Boerlaan/Hunneperkade (afb. 2.2 en bijlage 2.1). Het was een moderne loods met een draagconstructie van houten Nemaho-spanten. Dit zijn gelijmde houten spanten. In 1963 werd de loods omgebouwd tot werkplaats en kantoor voor de Technische Dienst.
In het verlengde van het papiermagazijn werd in 1956 een ketelhuis gebouwd dat later werd uitgebreid (afb.2.2 en bijlage 2.2). Dit ketelhuis is in 1999 verplaatst naar het dak van de drukkerij Gebouw 93.

3.4 Nieuwbouw drukkerij in 1956 (‘Gebouw 1956’)

In 1956 vond een uitbreiding met een nieuwe drukkerij plaats. Dit werd “Gebouw 1956” (afb. 2.2 en bijlage 2.2). Evenals Gebouw 1951 werd de nieuwbouw geheel onderkelderd en werd een sheddak toegepast bestaande uit 8 geledingen h.o.h. 8,00 m. De sheddaken werden in dit geval niet als betonnen schalen uitgevoerd, maar als een staalconstructie met gasbetonnen dakplaten. Het ontwerp van dit gebouw was ook van de architect Postma.

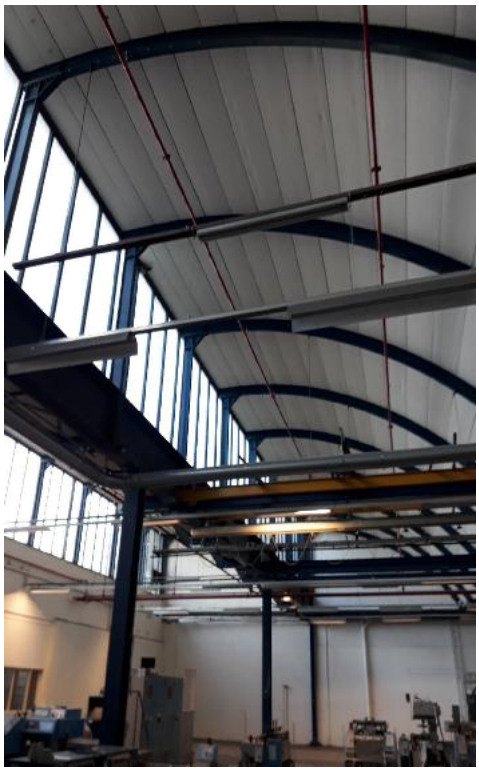

Afb.3.3 Sheddakconstructie van ‘Gebouw 1956’. De dakspante en de ramen zijn eerst in contructie-staal opgebouwd waarna is het dak belegd is met losse gasbetonnen elementen.

3.5 Nieuwbouw drukkerij 1961 (‘Gebouw 1961’)

In 1961 vond wederom een uitbreiding met een nieuwe drukkerij plaats. Dit is Gebouw 1961 met een oppervlak van 5.100 m². Het is het derde grootschalige ontwerp van Postma met grotendeelse toepassing van een sheddak (bijlage.2.3).

3.6 Diverse ontwikkelingen 1961-1981

In 1963 werd het papiermagazijn verbouwd tot werkplaats met kantoor voor de Technische Dienst (zie onder 3.3) en in 1966 werd een trafogebouw in deze werkplaats opgenomen.

Anno 1973 is een extra verdieping op het dak van het kantoor van Gebouw 1951 toegevoegd. Door deze verhoging is het huidige beeld van de noordwestgevel van het complex ontstaan, waarbij het sheddak van de drukkerij in Gebouw 1951 grotendeels aan het zicht is onttrokken.

Afb.3.4 Zuidwest-gevel met entree van Gebouw 1951 na realisatie van de dakopbouw in 1973. De latere opbouw is goed te onderscheiden van het oorspronkelijke gebouw.

3.7 Nieuw reprogebouw 1981

In 1981 werd aan de Industrieweg, tegenover de Scheepvaartstraat een nieuwbouw voor de repro-afdeling gerealiseerd. Dit nieuwe Reprogebouw was noodzakelijk in verband met ruimtegebrek in de kelder van Gebouw 51, waar de repro zich tot die tijd bevond. Ook was er sprake van trillinghinder van de bovengelegen machines en was er onvoldoende ventilatie. Voor de bouw was het noodzakelijk de oorspronkelijke fabriek van 1931 te slopen (bijlage 1 en afb.3.5), hetgeen zonder emotie werd gedaan.

Afb.3.5 Overzicht 1981 met centraal op de voorgrond het nieuwe Reprogebouw

3.8 Diverse ontwikkelingen 1981-2000

In de periode 1981-2000 zijn nog diverse grotere uitbreidingen gerealiseerd: in 1990 een nabewerkingshal met expeditie ten zuiden van Gebouw 1961 (bijl.1), in 1993 een drukkerijhal van 11.000 m² oostelijk van Gebouw 1961, in 1999 een nieuw ketelhuis op het dak van dit gebouw, en in 2000 een nieuwe Expeditie met een oppervlak van 2.500 m².

Om de bouw van de nabewerkingshal mogelijk te maken is het naburige Shellterrein opgekocht. Dit terrein diende nog wel gesaneerd te worden, waarbij 10.000 m³ grond is afgevoerd. Als architect zien wij voor het eerst het Architectenbureau Janssen Eerbeek BV naar voren komen. Het gebouw is veel industriëler van aard dan de eerdere ontwerpen van Postma. Er is veelvuldig gebruik gemaakt van geprefabriceerd beton. Het uiterlijk is robuust en functioneel en er is minder aandacht besteed aan een bijzondere detaillering.

De nieuwe drukkerijhal van 1993 is een bijzonder en omvangrijk project. De uitbreiding is gerealiseerd nadat besloten was om de drukkerij Spaarnestad in Haarlem te sluiten en de werkzaamheden meer in Deventer en in de drukkerij in Etten-Leur te concentreren. Het ontwerp en de realisatie van het integrale project is in handen gegeven van het Duitse consulting- en engineeringsbureau PGN (Projektgruppe Nord). De architect van PGN is Richard Diess die door middel van de gevels een symbolische en unieke uitstraling aan het gebouw heeft gegeven. De gevels refereren aan een opengeslagen boek en mede door de grote hoogte van het gebouw (25 m) is het op grote afstand een in het oog springend object geworden waar de opdrachtgever destijds trots op was. Over de architectonische kwaliteit zijn de meningen thans sterk verdeeld en een eventueel behoud van de gevels, zo dit al mogelijk is, lijkt geen noodzakelijk iets.

Afb. 3.6 Panorama van Roto Smeets met de drukkerijhal, waarvan de gevelbeplating 'een opengeslagen boek of tijdschrift' verbeeldt.

4. De gebouwen van na 2000

De uitbreidingen van Roto Smeets van na 2000 bevinden zich aan de overzijde van de Bergenvaardersstraat tussen de Groningerstraat en de Nijmegensestraat. Door de tussenbouw die vanaf 2006 de twee delen met elkaar verbindt, is de Bergenvaardersstraat ter plaatse onderbroken en is het westelijk deel van de straat van naam veranderd. De kenmerkende wegenstructuur van het bedrijventerrein Bergweide 3 is daardoor belangrijk teniet gedaan (afbeelding bijl.1).

De gebouwen van na 2000 hebben een ander karakter dan de eerste gebouwen van de jaren ’50 en ‘60. Ze zijn meer robuust -in gewapend beton- uitgevoerd en worden vooral kunstmatig verlicht. De gebouwen zijn berekend op de zware belastingen van machines, papieropslag en transport en zijn vanuit dat oogpunt bijzonder geschikt voor hergebruik. De architectonische waarde van deze gebouwen is niet bijzonder groot. Vanuit het oogpunt van het behoud van industrieel erfgoed zijn er dus weinig aanknopingspunten. Hiervoor geldt dus hetzelfde als voor de bovengenoemde nieuwbouw van 1993. Bij de waardering van het erfgoed blijven deze gebouwen daarom buiten beeld.

Afb. 4.1 Voorbeeld van de betonnen structuur van de gebouwen van 1993 en later.

5. Waardering van het erfgoed

5.1 Inleiding

De economische waarde van de gebouwen van Roto Smeets wordt in belangrijke mate bepaald door de hergebruiksmogelijkheden door andere bedrijven. Het is echter niet waarschijnlijk, dat er zich een bedrijf aandient, dat zich één op één in de bestaande gebouwen zal vestigen. Dit betekent dat een deel van de gebouwen, of misschien wel alle gebouwen, zullen worden gesloopt om plaats te maken voor nieuwe ontwikkelingen.

Het is de Stichting Industrieel Erfgoed eraan gelegen om bij herbestemming die onderdelen te behouden die een cultuurhistorische waarde bezitten, zeker wanneer deze op een goede wijze hergebruikt zouden kunnen worden. In dit geval gaat het om de hierboven beschreven gebouwen uit 1951, 1956 en 1961, alle ontworpen door de Deventer architect Postma.

5.2 Waardering gebouwen 1951, 1956 en 1961

Door de SIED is een waardenstellend onderzoek uitgevoerd naar een deel van het complex van het vm. Roto Smeets aan de Hunneperkade in Deventer. Het complex staat leeg en heeft geen beschermende status als gemeentelijk of rijksmonument. Onze bevindingen daarvan worden hierna aangegeven.

In 1951 is de eerste grote uitbreiding van Nederlandse Diepdrukindustrie drukkerij in de richting van het Overijssels Kanaal gerealiseerd. Het ging om een bedrijfshal met daarvoor kantoren, een complex met een oppervlakte van in totaal 2.330 m² dat geheel was onderkelderd. Het gebouw werd ontworpen door de bekende Deventer architect J.D. Postma (1890-1962) en heeft de kenmerkende uitstraling van de jaren van de Wederopbouw. Karakteristiek is het sheddak met in totaal 10 stuks gekromde, betonnen schalen.
Een voorbeeld hiervan is ook de koekfabriek “Bussink” in Deventer, dat eveneens een ontwerp is van Postma. Later werden fabriekshallen, ook overdag, met tl-buizen verlicht en is het gebruik van sheddaken sterk afgenomen. Niettemin is het sheddak, samen met de schoorsteen, emblematisch geworden voor fabrieken en industrie. De laatste tijd is er opnieuw belangstelling voor het sheddak, zowel om ecologische redenen alsook vanwege de invloed van daglicht op de werknemers. Het betonnen sheddak van Gebouw 51 heeft als bijzonderheid dat betonnen schalen zowel de fabrieksruimte overspannen als het dak vormen: ze zijn vorm en constructie in één.

De architectuur in het algemeen
De verschillende bouwdelen van het gebouw uit 1951 zijn in het ontwerp van Postma duidelijk onderscheiden. Kantoor en drukkerij waren beiden duidelijk zichtbaar, het kantoor, oorspronkelijk merendeels met één laag en op de voorgrond, liet een groot deel van de reeks kenmerkende sheddaken - ‘Postma’s handtekening’ - zien. Zo waren de functies van het gebouw ook architectonisch duidelijk onderscheiden.

Het kantoor
Het kantoorgedeelte kenmerkt zich door een opvallend betonskelet, dat een heldere indeling laat zien van staande rechthoeken in een klassieke verhouding, met op de begane grond borstweringen, vakken die gevuld zijn met baksteen-mozaïek. Vier jaar eerder ontwierp en bouwde Postma in Enschede een grootschalig gebouw met eenzelfde gewapend betonskelet: het Vredesteincomplex, het eerste in zijn soort in Nederland. Het gewapend betonskelet werd een specialisme van Postma, dat het bureau ook in Deventer meermalen toepaste.

De vensters waren voorzien van stalen ramen, een uitvinding van ruim vóór de Tweede Wereldoorlog, die men in de jaren vijftig overal toepaste en die stonden voor een modern uiterlijk.
Deze stalen ramen hadden oorspronkelijk een indeling met in het midden ruiten in een fraaie hoogte-breedte-verhouding, geflankeerd door vier twee smallere ruiten. Deze roedenverdeling is op de meeste plaatsen helaas vervangen, maar is naast de ingang nog zichtbaar.
Overal waar Postma bouwde, valt de zorgvuldige indeling van de ramen op.
Dezelfde vormentaal zien we bijvoorbeeld in het in 1954 voltooide kantoorgebouw van Sfinx in Maastricht en bij vele andere gebouwen van Postma in Deventer. Vergelijk bijvoorbeeld het kantoor van het Ziekenfonds op de Brink, het kantoor van Bussink aan de Hanzeweg en de voormalige Deventer Schouwburg aan het Grote Kerkhof.

Afb.5.1 Het baksteenmozaiek, de roedenverdeling in de stalen ramen en de NDI in 1951

De hoofdingang vormt de overgang tussen het oorspronkelijk hoge linker- en het lagere rechtergedeelte van het kantoordeel, dat ter plaatse flink terugspringt. Het hoge linkerdeel van het kantoor heeft in de plattegrond een door het perceel gedicteerde afschuining en heeft een optische verlenging in een laag bouwgedeelte dat in het ritme van de sheddaken van de drukkerijhal is opgenomen. De gevel van het kantoor eindigt in de hoek van het hoge kantoordeel met een trappenhuis, De bredere travee van dit trappenhuis vormt een mooie overgang naar het genoemde lage bouwdeel, dat de drukkerij afsluit aan de Bergenvaarderstraat en dat de technische dienst huisvestte.
In de jaren zeventig is het kantoor aan de rechterzijde met een verdieping verhoogd. De verhoging is met gebruikmaking van andere materialen gebouwd, maar lijkt toch -weliswaar van veraf- één geheel te vormen met de benedenverdieping. De verhouding tussen de bouwmassa's van kantoor en drukkerij is hiermee verstoord, maar de ingreep lijkt op het eerste gezicht reversibel, iets wat met uitvoering in de oorspronkelijke materialen beslist minder het geval zou zijn geweest. De strategisch geplaatste schoorsteen tussen kantoor en drukkerij is bij de uitbreiding behouden gebleven.

Het interieur
Het interieur van het kantoor is niet bezocht, zodat we op dit moment geen uitspraak kunnen doen, of bepaalde interieuronderdelen nog een eventuele cultuurhistorische waarde hebben.

De drukkerij
Sheddaken werden in het verleden veel in fabriekshallen toegepast. Mede door de oriëntatie op het noorden zorgde een sheddak voor een optimale, gelijkmatige verlichting van een hal. Karakteristiek voor Postma is hier de vorm: in totaal 10 stuks gekromde, betonnen schalen. Het betonnen sheddak van gebouw 1951 heeft als bijzonderheid dat de schalen het dak en de constructie van het dak vormen. Het is niet de eerste keer dat Postma deze - zelf ontworpen - dakvorm toepaste. In 1947 nam Vredestein in Enschede een van haar fabrieken in gebruik waarbij wegens de grote schaarste aan constructiestaal het dak van die fabriek uitge-

voerd werd in de vorm van de genoemde, gewapend betonnen schaaldaken. Een ander Deventer voorbeeld is de bedrijfshal van de koekfabriek van Bussink (ook uit 1951). Later is het gebruik van sheddaken sterk afgenomen, maar het silhouet van deze daken is, samen met dat van gemetselde schoorstenen, iconisch, ofwel een zinnebeeld geworden voor fabrieksgebouwen en dus voor de industrie in het algemeen.

5.3 Criteria en weging van de cultuurhistorische waarden

De criteria voor de cultuurhistorisch waarde van gebouwen in Deventer zijn:

1. *de architectuurhistorische waarde van de gebouwen;*
2. *de totale samenhang van het ensemble in zijn omgeving: inrichting van het terrein, van de gebouwen en het terrein en van de gebouwen onderling;*
3. *de mate van gaafheid van het ensemble, of onderdelen daarvan;*
4. *de zeldzaamheid van het ensemble, of onderdelen daarvan.*
5. *de waarde voor de historie van Deventer*

1. De architectuurhistorische waarde van de gebouwen.
Het fabrieksgebouw met kantoor van J.D. Postma is een mooi voorbeeld van het werk van deze opmerkelijke, nationaal bekende en internationaal werkzame Deventer architect. Er is goed nagedacht over de vorm van de onderscheiden onderdelen tot in de kleine details. Postma hanteert daarbij een zeer herkenbare stijl. In het oeuvre van Postma is het complex van 'de Diepdruk' een relatief eenvoudig, maar zeer karakteristiek voorbeeld. De door Postma gebouwde onderdelen vormen een groot gedeelte van het huidige bedrijf, maar de drie hallen zijn niet alle even karakteristiek in bouwkundig opzicht: twee ervan vormen in feite een herhaling van de eerste hal, maar geen kopie: zij zijn met een staalconstructie in dezelfde vorm opgetrokken, terwijl bij de eerste hal vorm en constructie één geheel zijn. Binnen het uitgebreide oeuvre van architectenbureau Postma neemt het gebouw qua grootte overigens geen bescheiden plaats in: er staat bijvoorbeeld een vergelijkbare, maar kleinere fabriek van bureau Postma in Deventer (Bussink), voorgedragen als gemeentelijk monument door de Erfgoedvereniging Heemschut.

2. De stedenbouwkundige waarde van het complex
Dit betreft de totale samenhang van het ensemble in zijn omgeving: inrichting van het terrein, van de gebouwen en het terrein en van de gebouwen onderling.
Het terrein van het complex ligt in de onmiddellijke omgeving van de voormalige vesting van Deventer, pal naast de plaats van een voormalig hoornwerk, in de eerste kring van de vesting, waar niet dan in hout mocht worden gebouwd. Het terrein werd opgehoogd in de jaren twintig van de vorige eeuw, samen met de aanleg van de Havenarmen en de bouw van het wijkje Hoornwerk. Het Overijssels kanaal, dat uit het midden van de negentiende eeuw stamt, verlegde men in de jaren dertig van de vorige eeuw naar de huidige plaats. Het oorspronkelijk gebouw van de Nederlandse Diepdrukindustrie stond aan het begin van de Industrieweg, als eerste van een rijtje bedrijven, dat in later tijden door de groeiende NDI werd opgeslokt. De eerste uitbreiding was tevens een vernieuwing, zowel kantoor als drukkerij verhuisden naar de nieuwbouw van 1951, direct achter de oudbouw. De voorzijde van Gebouw 1951 was georiënteerd op de Mr. H.F. de Boerlaan: vanaf de brug waar men het kanaal overstak, kon men onbelemmerd op de nieuwe gevels kijken. Deze brug lag vóór het huidige gebouw van Monuta en bevindt zich in de rechterhoek van onderstaande luchtopname (plm. 1960). Kantoor en drukkerij waren beiden vanaf die plek duidelijk zichtbaar: het kantoor, oorspronkelijk merendeels met één laag en op de voorgrond, liet een groot deel van de reeks kenmerkende achterliggende sheddaken -Postma's handtekening- zien. Zo waren de functies architectonisch duidelijk onderscheiden, maar ook verbonden. De stedenbouwkundige waarde van dit complex zit in het gebouwtype en het samenspel van verschillende bouwdelen, hoe die ten opzichte van elkaar gepositioneerd zijn.

Afb.5.2: Nederlandse Diepdrukindustrie N.V. (NDI) na de uitbreiding van 1956. Op de voorgrond de bomen langs het Overijsselskanaal en de brug in de Mr. H.F. de Boerlaan.

3. De mate van gaafheid van het ensemble, of onderdelen daarvan:
De gaafheid van zowel het interieur als het exterieur is in de loop der tijd enigszins aangetast. De opvallendste van deze aantastingen zijn de toegevoegde kantoorverdieping en het vervangen van de stalen ramen. Deze zaken zijn terug te draaien, omdat deze ingrepen de oude structuur niet aantasten. Het gebouw staat, ook door de toegepaste bouwwijze, als een huis en het oorspronkelijke beeld kan men tijdens het bij de tijd brengen van het gebouw eenvoudig herstellen, mede omdat er veel over het gebouw bekend én nog aanwezig is.

4. De zeldzaamheid van het ensemble, of onderdelen daarvan.
Gebouw 1951 is qua gebouwtype niet veel anders dan andere fabrieken. Een hal voor een drukkerij blijkt -behalve uiteraard de hier aanwezige typische constructie, die alleen bij Postma werd ontworpen- niet uniek van vorm te zijn en is kennelijk vergelijkbaar met die van een bakkerij. Juist de in een fabriek aanwezige apparatuur maakt dan het wezenlijke verschil uit tussen onderscheiden fabrieken.
Op nationaal of regionaal niveau valt de architectuur van een gebouw -juist in deze staat- steeds zeldzamer te noemen. Veel Wederopbouwarchitectuur, nu toch al weer 60 tot 75 jaar geleden gebouwd, is al onherkenbaar veranderd of zelfs vervangen. Dit gebouw *lijkt* wellicht niet zeldzaam. Dat heeft met name te maken te maken met het feit, dat velen van ons gewend zijn geraakt aan het beeld van naoorlogs Nederland en de kwaliteit en het belang van behoud van juist deze architectuur onvoldoende beseffen. Degenen, die zich met de geschiedenis van de bouwkunst bezig houden, hebben de kwaliteit van de architectuur van deze periode eerder herkend en tekenen het verhaal van deze architectuur meer en meer op, maar dit verhaal is nog niet tot het algemene bewustzijn doorgedrongen, in tegenstelling tot de vormgeving van industriële producten als meubelen, waarvan de vormgeving een revival beleeft.

5. Het belang voor de plaatselijke geschiedenis.
Roto Smeets was een belangrijke werkgever met een lange traditie in Deventer. Meerdere generaties Deventenaren hebben bij dit bedrijf en zijn voorganger, de Nederlandse Diepdrukindustrie (NDI) gewerkt. ‘De NDI’ was een begrip in Deventer.

5.4 Bescherming

De Rijksdienst voor het cultureel erfgoed geeft aan: '*De gebouwen uit de Wederopbouwperiode zijn vaak economisch afgeschreven, technisch en fysiek verouderd en aan modernisering toe. Aanpassingen en hergebruik zijn meestal goed mogelijk, maar toch wordt nog regelmatig besloten tot sloop en vervangende nieuwbouw. Hierdoor dreigt waardevol erfgoed van de wederopbouw te verdwijnen. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft de architectuur en stedenbouw uit de wederopbouwperiode onderzocht en gewaardeerd en heeft een kleine 200 panden de status rijksmonument toegekend. Dit zijn excellente bouwwerken in de ontwikkeling van de architectuur, bouwtechniek of voorzien van monumentale (aan architectuur gebonden) kunst.'* (Website RCE).

Bescherming van panden als het NDI-gebouw van Postma als Rijksmonument is wellicht niet haalbaar, omdat het rijk de allerhoogste eisen stelt: excellentie. Het complex scoort, gemeten naar de landelijke selectiecriteria, waarschijnlijk niet voldoende om van nationaal belang te zijn. Alleen het vm. hoofdkantoor van Thomassen en Drijver (van Postma), sinds kort een gemeentelijk monument en het enige beschermde gebouw van deze architect in Deventer kan aan de term *excellentie* tippen, mede door haar - een hoofdkantoor van een omvangrijke industrie eigen - uitgesproken vormgeving. Het is dan nog wel geen rijksmonument, maar wat niet is, kan nog komen.

Een aanwijzing als gemeentelijk monument van het Postma-complex zou voor de gemeente Deventer gewenst zijn. Zie daarvoor de puntenlijst in bijlage 4.

In het verleden is door de toenmalige Monumentenraad al een advies met die strekking uitgebracht: Als reactie op de eerste uitgave van het SIED-rapport *De Deventer Bergweide, Cultuurhistorische visie* (2000), ontving de Stichting van de Monumentenraad (nu Monumentenadviesraad) op 24 oktober 2000 een waarderende brief, waarin men ook het voorstel deed om aanvullende panden in de Bergweide te behouden en te beschermen (bijlage 5). Daaronder viel ook het Postma-deel van het Roto Smeetscomplex dat in de jaren 1951-1961 is ontworpen. Daarop is het rapport van 2000 later aangevuld met deze panden. In het boek "De Deventer Bergweide, cultuurhistorische visie" van december 2017 zijn het kantoor en de drukkerijen van Postma opnieuw opgenomen waarbij de kwalificatie *monumentwaardig* is gebruikt. Het Postmacomplex hoort, gemeten naar het niveau van de reeds aangewezen objecten, op de bestaande gemeentelijke lijst.

De genoemde bouwdelen scoren aldus voldoende om behouden te blijven en beschermd te worden. De status van gemeentelijk monument hoeft overigens transformatie voor een andere functie niet in de weg te staan: zie als actueel voorbeeld het Geertruidenziekenhuis aan de Fesevurstraat in Deventer. Zoals daar is voorgesteld, is een maatwerkbehandeling per onderscheiden bouwdeel eenvoudig: een ingrijpender aanpassing van relatief minder waardevolle delen van het beschermde complex is daarom voorstelbaar. Hiervoor hoeven de kernwaarden niet te worden aangetast.

5.5 Transformatie

5.5.1 Transformatieruimte

Per bouwdeel kan men de transformatieruimte als volgt aangeven met drie niveaus:.
Niveau 2: *Transformatie kan de prioriteit hebben: hergebruik of transformatie is relatief eenvoudig te realiseren zonder bijzondere waarden aan te tasten.*
Wij stellen voor Gebouw 1961 te beschermen en in deze categorie te plaatsen.

Niveau 1:
Transformatie in evenwicht met behoud: de cultuurhistorische waarde of de constructie laten transformatie of hergebruik slechts beperkt toe. Dit betekent een grote inspanningsverplichting voor opdrachtgever en architect. Ingrepen in het casco kunnen alleen wanneer eminente kwaliteit wordt toegevoegd; aan details kan, mits goed gemotiveerd, worden gewijzigd.
Wij stellen voor Gebouw 1956 te beschermen door het in deze categorie te plaatsen.
Niveau 0:
Behoud is vereist: de cultuurhistorische waarde of constructie laat geen transformatie toe. Het casco verdraagt geen wijzigingen; aan details kan nauwelijks worden gewijzigd.
Wij stellen voor Gebouw 1951 te beschermen en in deze categorie te plaatsen.

5.5.2 Nieuwe functies

De Gebouwen 1951-1961 van het complex van Roto Smeets bieden goede kansen voor het creëren van een nieuwe functie. De gebouwen ogen bouwkundig in goede staat, zijn berekend op zware belastingen en hebben relatief grote vrije overspanningen. De gebouwen kunnen dienen als bedrijvencentrum of, in combinatie met nieuwe parkeervoorzieningen, als depot of opslagruimte voor verschillende goederen.

De kelders onder de gebouwen zouden ook een opslagfunctie kunnen krijgen, echter een andere interessante optie is om deze in te richten als parkeergarage. De vrije hoogte van de kelders is 3,0 m, gemeten onder de balken. Dit is ruim voldoende voor de vereiste rijhoogte en voor het ophangen van installaties en kanalen e.d.. Voor de mogelijke indeling van de garage zijn verder de afmetingen van de kolom-stramienen van belang. Deze zijn voor Gebouw 1961 op basis van bouwtekeningen bekend: 8,0 x 6,0 m². Met deze stramienmaten kan in de kelder van Gebouw 1961 een globale lay-out met 90-100 parkeerplaatsen ingepast worden. De parkeervakken zijn, gedwongen door de kolomafstanden, wat ruimer dan bij nieuwbouw gebruikelijk is, en zijn qua ruimtegebruik dus niet helemaal optimaal. Echter, de optie van een garage blijft bij de planvorming uit technisch en mogelijk ook economisch oogpunt interessant.

Van de Gebouwen 1951 en 1956 zijn tot op heden geen constructietekeningen van de kelders beschikbaar. De stramienmaten van de kolommen die nodig zijn om een zelfde inschatting van de parkeercapaciteit te maken ontbreken dus. Mogelijk doet zich in de komende tijd een gelegenheid voor om de gewenste afmetingen in het werk op te meten.

6. Resumé en aanbevelingen

In deze notitie is door de Stichting Industrieel erfgoed Deventer onderzoek gedaan naar de waarde van het industrieel erfgoed van Roto Smeets, de vroegere Nederlandsche Diepdruk-industrie. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek (literatuur, archief) en een beperkt, eind 2019 uitgevoerd veldonderzoek van alle gebouwen, met uitzondering van de kelders en het interieur van het kantoor. De onderzoeksresultaten vormen een kader voor het behoud van de monumentale waarden als onderligger voor een toekomstige transformatie.

De bouwgeschiedenis van het fabriekscomplex begon in 1931 en heeft tot ongeveer 10 jaar geleden geduurd. De meest interessante uitbreidingen vonden plaats in 1951, 1956 en 1961. De drie drukkerijhallen, waarvan de eerste met een kantoor, zijn ontworpen door de bekende Deventer architect J.D. Postma. (1890-1962). Voor dit 'Postma-complex' is door de SIED een waardenstellend onderzoek uitgevoerd op basis van de systematiek met puntenwaardering van de gemeentelijke monumentenlijst. De score volgens deze werkwijze is zodanig dat een aanwijzing van de gebouwen als gemeentelijk monument zou moeten volgen: zij hebben een hoge cultuurhistorische waarde. Dit correspondeert met een eerdere aanbeveling van de Monumentenraad van de gemeente Deventer.

Aanwijzing als gemeentelijk monument is overigens niet de enige weg. De betrokken partijen bij de herontwikkeling kunnen in een vroeg stadium en in goed overleg het behoud en de transformatiemogelijkheden van het 'Postma-complex' overeenkomen en vastleggen, zoals dat ook met het Senzora-complex is gebeurd.

Last but not least pleiten wij bij de planvorming voor een herstel van de oorspronkelijke loop van de Bergenvaardersstraat, zodat dit door de tijd ingehaalde gebruik van de openbare ruimte wordt teruggedraaid en de stad de historische stedenbouwkundige situatie van het stadsdeel Bergweide 3 kan terugbrengen.

7. Verantwoording

In deze notitie is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- Nederlandse Diepdruk Industrie, *50 jaar NDI*, Deventer 1981.
- Architect J.D. Postma, een verkenning van zijn werk, Deventer 2000.
- Roto Smeets Deventer, *70 jaar diepdruk in Deventer,* Deventer 2001.
- Stichting Industrieel Erfgoed Deventer, *bulletin Nijvertijd nr. 33,* Deventer 2014.
- Stichting Industrieel Erfgoed Deventer, *De Deventer Bergweide, cultuurhistorische visie. Hoe een laaggelegen weide zich ontwikkelde tot een hoogwaardig bedrijventerrein*, Deventer 2017.

Tevens dank aan het HCO, Stadsarchief Deventer voor het beschikbaar stellen van de bouwdossiers.

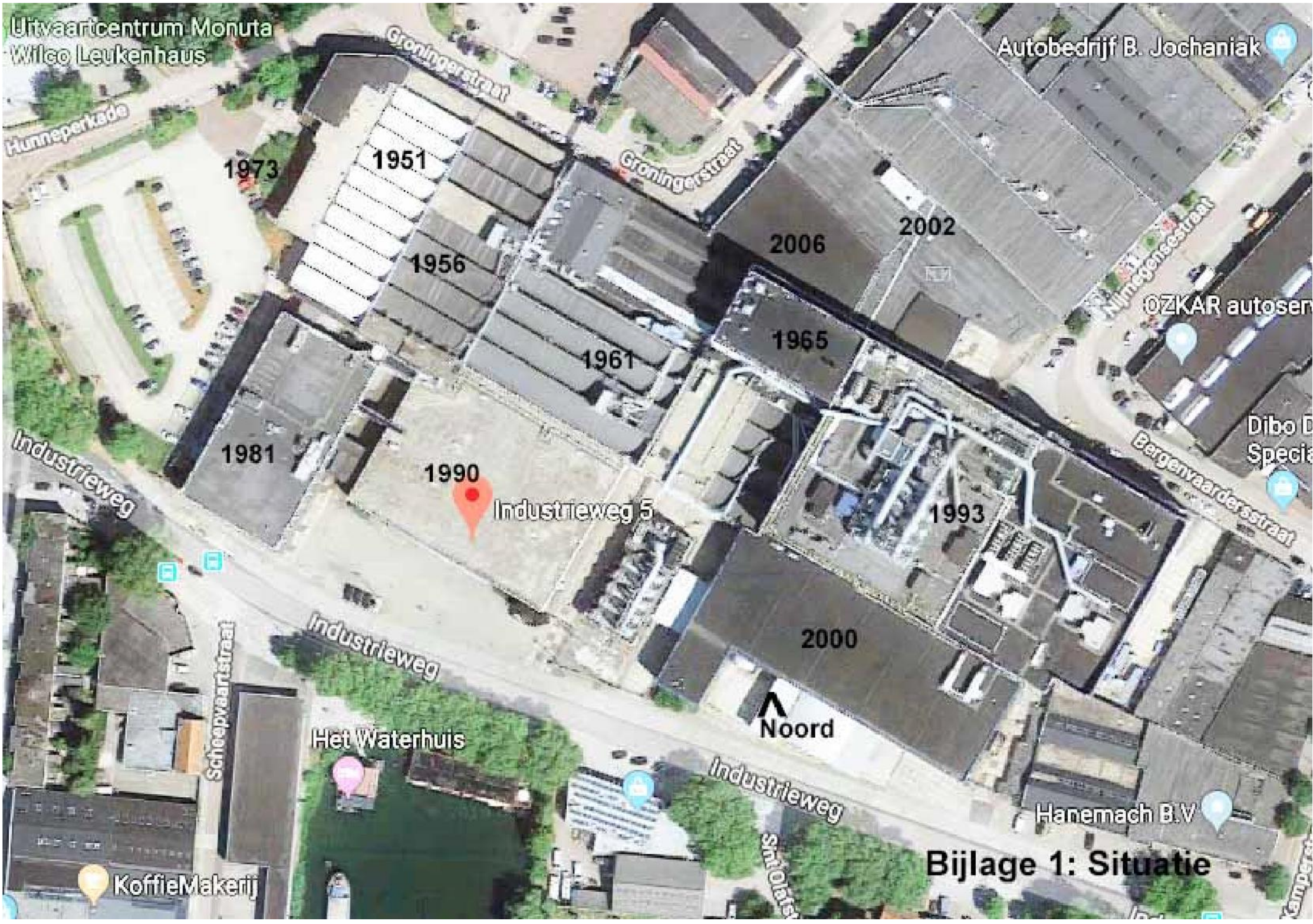
Uitvaartcentrum Monuta
Wilco Leukenhaus
Groningerstraat
Autobedrijf B. Jochaniak
Hunneperkade
1973
1951
Groningerstraat
2006
2002
1956
Nijmegensestraat
OZKAR autoserv
1965
1961
1981
1990
Industrieweg 5
Bergenvaarderstraat
Dibo D
Specia
Industrieweg
1993
2000
Industrieweg
Noord
Het Waterhuis
Scheepvaartstraat
Industrieweg
Hanemach B.V
KoffieMakerij
Bijlage 1: Situatie

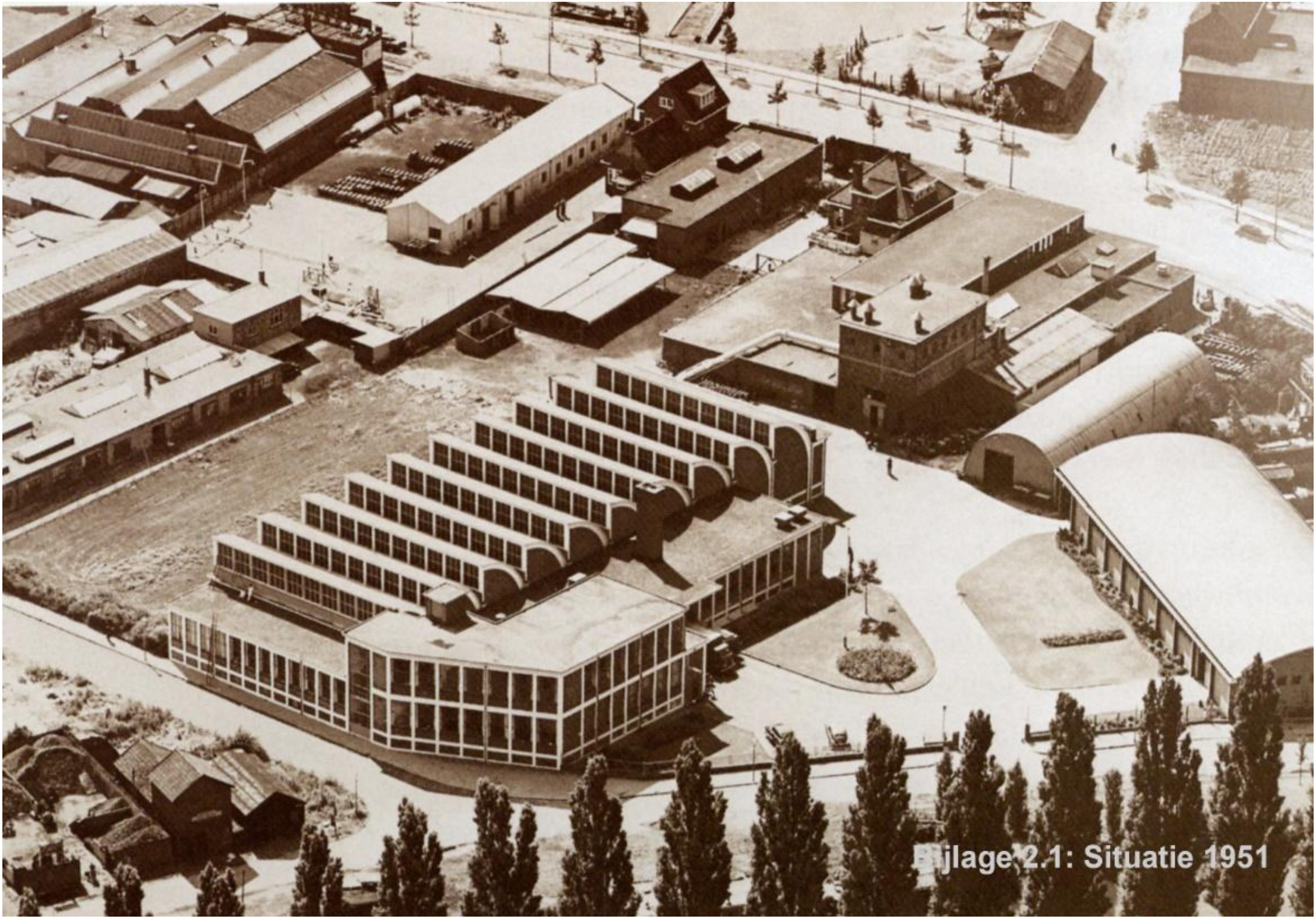

Bijlage 2.1: Situatie 1951

Bijlage 2.2 Situatie 1956

Bijlage 2.3: Situatie na 1961

BIJLAGE 3

Historisch overzicht van de bouw van Roto Smeets Deventer

Jaartal	Onderdeel	Architect	Footprint*	Status
1931	*Fabrieksgebouw NDI N.V.*	*J. van der Mark*	*1.400 m²*	*afgebroken in 1981*
- Eerste nieuwbouw van de Nederlandse Diepdruk Inrichting aan de Industrieweg te Deventer. - Oorspronkelijk gepland aan de Molenweg te Diepenveen, maar het werd de gemeente Deventer omdat de gemeente veel voortvarender was met de bouwvergunningen. - In het plan is ook een dienstwoning opgenomen. - In 1948 de grond die in 1930 in erfpacht was uitgegeven gekocht van de gemeente. - Acht stuks woningen op de hoek Industrieweg/Mr.de Boerlaan				
1951	*Nieuwe drukkerij en kantoor (Gebouw 1951)*	*J. Postma*	*2.330 m²*	*bestaand*
- Grote fabriekshal van 1.530 m² met kantoren (800 m²). - Uitbreiding richting Overijssels Kanaal en Bergenvaardersstraat. - Gehele gebouw onderkelderd. - Wederopbouwstijl met betonnen sheddaken h.o.h. ± 6,0 m (totaal 10 stuks).				
1954	*Papiermagazijn*	*-*	*830 m²*	*afgebroken*
- Modern gebouw op de hoek van Mr. de Boerlaan/ Hunneperkade. - Loods opgebouwd met Nemaho-spanten. - In 1963 omgebouwd als werkplaats en kantoren voor de Technische Dienst.				
1956	*Ketelhuis*	J. Postma	11x17 m²	*afgebroken*
- Gebouw in het verlengde van de zuidgevel van het papiermagazijn. - Opdrachtgever Grond&Bouwmaatschappij Grobouma NV.				
1956	*Nieuwe drukkerij (Gebouw 1956)*	*J. Postma*	*1.970 m²*	*bestaand*
- Gebouw bestaande uit 8 geledingen. - Sheddak bestaande uit stalen shedconstructies h.o.h. 8,00 m. - Gebouw geheel onderkelderd.				
1959	*Brandweerhuisje*	*-*	*-*	*gesloopt*
- Gelegen aan de Hunneperkade/ Overijssels Kanaal. - De grond werd gehuurd van de gemeente. - Gebruik van het water van het Overijssels Kanaal. - Brandweerauto overgenomen van de gemeente Zutphen. - Later werd aan de Bergenvaardersstraat een nieuwe brandweerkazerne gebouwd.				
1961	*Nieuwe drukkerij (Gebouw 1961)*	*J. Postma*	*4.800 m²*	*bestaand*
- Grote hal geheel onderkelderd. - Naast lichtstraten ook 4 stuks sheddaken h.o.h. 8,0 m en 90 m lang toegepast. - Stramienmaten van de kelder 6,0 x 8,0 m²				
1961	*Papieropslag*	*-*	*15x35 m²*	*verbouwd als snipperverwerking*
- Locatie aan de overzijde van de Bergenvaardersstraat				

1963	*Verbouwing papiermagazijn tot werkplaats en kantoren*		830 m²	
- Huisvesting voor de Technische Dienst. - Papieropslag verplaatst naar o.a. de overzijde van de Bergenvaardersstraat/ hoek Groningerstraat.				
1965	*Uitbreiding aan drukkerij Gebouw 1961*		*24x36 m²*	*bestaand*
- Invulling van een lege hoek aan de noord-oostzijde van Gebouw 1961.				
`1966	*Trafogebouw*	*Postma*		*afgebroken*
- Opgenomen in de loods van de Technische Dienst.				
1973	*Dakopbouw op Gebouw 1951*		*385 m²*	*bestaand*
- Nieuwe kantoorruimte van 385 m². - Hierdoor het zicht op het sheddak van Gebouw 1951 grotendeels ontnomen. - Vanaf de Hunneperkade nog drie 3 sheds zichtbaar.				
1981	*Nieuwbouw Repro*		*26x55 m²*	*bestaand*
- Locatie tegenover de Scheepvaartstraat. - Nieuwbouw i.v.m. ruimtegebrek in de kelder van Gebouw 1956. - Ook last van trillingen en onvoldoende ventilatie. - Hinder (ventilatie en trillingen) vanuit de bovengelegen drukkerij, Gebouw 1956. - De oude fabriek van 1931 moest wijken.				
1990	*Nabewerkingshal en expeditie*	*Arch. Bureau Janssen Eerbeek BV*	*3.000 m²*	*bestaand*
- Uitbreiding in de richting van de Industrieweg. - Terrein van de Shell en Koot gekocht. - Bodemsanering: 10.000 m³ grond afgevoerd.				
1993	*Bouw drukkerijhal aan de Bergenvaardersstraat*	*Richard Diess van PGN*	*11.000 m²*	*bestaand*
- Adviseur initiatieffase: Grobauma met coördinatie eigen Technische Dienst. - Duits consulting en engineeringbureau PGN (Project Gruppe Nord). - Hoogte gebouw 25 m. - Gevelontwerp gebaseerd op een opengeslagen boek.				
1999	*Nieuw Ketelhuis*			
- In zijn geheel geplaatst naar het dak van de drukkerijhal ’93.				
2000	*Nieuwbouw Expeditie*		*85x29 m²*	*bestaand*

* Maten zijn opgemeten aan de hand van diverse tekeningen en kunnen afwijken.

BIJLAGE 4: Puntenwaardering gemeentelijke monumentenlijst

Adres: Hunneperkade 4

	PUNTEN: 2	1	0 **
A. Stedenbouwkundige waarde			
1.Kwaliteit volgens stedenbouwkundige structuur of opbouw			0
2.Kwaliteit m.b.t. toenmalige stedenbouwkundig (totaal-)concept		1	
3.Stedenbouwkundige oriëntatie (relatie met de bestaande openbare ruimte)	2		
B. Historische waarde			
1.Betekenis m.b.t de topografische en/of geografische ontwikkeling		1	
2.Betekenis m.b.t. de sociale/culturele ontwikkeling			0
3.Betekenis m.b.t.de economische/industriële ontwikkeling	2		
C. Architectonische waarde			
1.Betekenis als representant van een stijlperiode	2		
2.Betekenis door gevelgeleding en/of indeling	2		
3.Betekenis door detaillering en/of ornament		1	
4.Betekenis door architectonische oriëntatie		1	
5. Betekenis door ontworpen eenheid in- en exterieur	2		
6.Betekenis als representant van een bouwtype en de daarmee samenhangende functie	2		
D. Gaafheid			
1.Gaafheid door authenticiteit van het ontwerp		1	
2.Gaafheid m.b.t. de relatie van het object met zijn omgeving	2		
3.gaafheid met betrekking tot de bouwtechnische toestand	2		
E. Zeldzaamheid in de Deventer situatie			
1.Zeldzaamheidswaarde als representant van een stedenbouwkundige structuur			0
2.Zeldzaamheidswaarde als representant van een bouwstijl		1	
3.Zeldzaamheidswaarde als representant van een bouwtype		1	
	16	**6**	**0**

Totaal: 22

** 2 = van groot belang, 1 = van belang . 0 = van geen belang

MONUMENTENRAAD DEVENTER

Secr.: drs. P.L. Eggermont
't Mensink 26
7433 CC Schalkhaar
tel. 623958

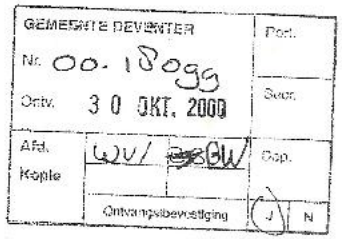

Aan: het College van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente Deventer
Postbus 5000
7400 GC DEVENTER

Schalkhaar, 24 oktober 2000

Geacht College,

Deze zomer ontvingen wij het rapport "Historische kwaliteit bedrijventerrein Bergweide Deventer" van de Stichting Industrieel Erfgoed Deventer.
De Stichting heeft op eigen initiatief het te revitaliseren gebied grondig bestudeerd en heeft de historische waarden in het gebied geanalyseerd.
Met name de verwijzing naar het alom gewaardeerde Belvedère-project is ons uit het hart gegrepen. Dit project, dat door drie ministeries is opgezet, heeft als thema: het meenemen van cultuurhistorisch waardevolle elementen in de vormgeving van stad en landschap, waardoor juist de gebiedseigen kenmerken voor de toekomst behouden kunnen blijven en het gebied zich daarmee tevens van andere onderscheidt.

Wij hebben zeer veel waardering voor het werk dat de Stichting heeft verzet, en door ons wordt het rapport van de Stichting inhoudelijk in grote lijnen onderschreven.
Wij adviseren u het rapport bij uw overwegingen en verdere planvorming te betrekken en de Stichting Industrieel Erfgoed Deventer uit te nodigen bij die momenten van overleg waarbij de cultuurhistorische waarden besproken worden.
Zelf blijven wij ook gaarne op de hoogte van de ontwikkelingen en wij bieden onze deskundigheid aan bij uw projectgroep.

Nader inzoomend op het gebied en zijn cultuurhistorische waarden adviseren wij u in elk geval te behouden:

1. De hoofdstructuur van het gebied, met name water, sluizen, bruggen, gemaal en diverse schoorstenen
2. De gebouwen van de voormalige Gasfabriek aan de Zutphenseweg
3. De beide silo's bij de sluis bij de Mr. De Boerlaan
   N.B. bij de hoge silo hoort ook het elevatorgebouwtje aan het water, waar schepen gelost worden en dat in verbinding staat met het silogebouw
4. De brugwachterwoning aan de Mr. De Boerlaan
5. Bussink koekfabriek aan de Hanzeweg
6. Kantoor en garage V.d. Kamp aan de Hanzeweg
7. Bedrijfscomplex v.m. sociale werkplaats aan de Schonenvaarderstraat
   N.B. Dit gebouw zien wij graag in relatie tot een bredere inventarisatie inzake jaren '50- en wederopbouwarchitectuur" in de gehele stad.
8. Stamecon, voormalige Deventer Haardenfabriek aan de Olafstraat..

Daarnaast vragen wij aandacht voor de overige gebouwen in het gebied, te weten :
Coberco complex aan de Harderwijkerstraat,
Bedrijven Eijsink en Pettenfabriek, beide aan de Mr. De Boerlaan,
alsmede niet door de Stichting genoemd maar ook van belang voor de geschiedenis van het terrein:
het oudste deel van Roto Smeets (Ned. Diepdruk Industrie) aan uit de jaren '50 (met glas-in-loodraam met voorstelling van het drukkersberoep),
en het kantoor van Thomassen & Drijver aan de Zutphenseweg (1956, J.D. Postma).

Zoals in deze brief aangegeven zijn wij van mening dat het van belang is om de waarden van de wederopbouwperiode en de jaren vijftig - architectuur aan een nader onderzoek te onderwerpen.
Zowel in het gebied Bergweide als in overige delen van de stad staan veel gebouwen uit die periode.
De wederopbouwarchitectuur is ook een actueel onderwerp van studie en bespreking op rijksniveau, bij zowel het Ministerie van VROM als bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.
Ook in onze stad zijn voorbeelden te vinden van die periode in onze geschiedenis, die hun weerslag hebben op de ruimtelijke kwaliteit van Deventer en die van belang zijn voor de stedelijke geschiedschrijving.

Wij hebben begrepen dat uw medewerkers van de afdeling Volkshuisvesting en Monumentenzorg regelmatig contact hebben met de projectleider en de projectgroep van Bergweide.
Wij gaan er van uit dat ons advies en het rapport van de Stichting Industrieel Erfgoed Deventer op die wijze voldoende onder de aandacht zal worden gebracht in de organisatie.

Met vriendelijke groet,

Prof. Ir. J.H.J.M. van der Graaf
voorzitter

drs. P.L. Eggermont
secretaris

Bijlage 5: Brief Monumentenraad